

PROCJENA CRNOGORSKIH STUDENATA/KINJA U INOSTRANSTVU

Istraživanje rađeno zaključno sa decembrom 2020. godine

Autorke: Andrijana Paljušević i Valentina Ostojić
PODGORICA, 2021.

SADRŽAJ

UVODNA RIJEČ	2
KLJUČNA SAZNANJA.....	3
GEOGRAFSKA DISTRIBUCIJA CSI	6
Evropa.....	6
Južna Evropa.....	6
Centralna Evropa.....	7
Zapadna Evropa	9
Sjeverna i Istočna Evropa.....	10
Azija i Australija.....	12
Južna, Centralna i Sjeverna Amerika	14
ZAKLJUČAK.....	15
IZVORI.....	16
O OCSI.....	17

UVODNA RIJEČ

Ove godine, u duhu istraživanja koje postaje tradicija, OCSI Vam predstavlja treće izdanje publikacije o crnogorskim studentima/kinjama u inostranstvu. Ova Publikacija, po uzoru na dvije prethodne, ima za cilj da predstavi najpopularnije studentske destinacije za mlade iz Crne Gore, kao i da predoči okviran broj studenata/kinja u različitim državama svijeta, zaključno sa decembrom 2020. godine. U bliskoj saradnji sa OCSI lokalnim koordinatorima/kama za 2019. i 2020. godinu (akademske godine 2019/20 i 2020/21), kreirana je procjena, koja je predočena u Publikaciji pred Vama. Na ovaj način, pružamo uvid u trendove kada je u pitanju izbor država za dalje akademsko usavršavanje, kao i studijske programe (stipendije za redovne studije i razmjene) kako samim crnogorskim studentima/kinjama u inostranstvu, tako i našim alumnistima/kinjama, studentima/kinjama na univerzitetima u Crnoj Gori, kao i relevantnim donosiocima odluka u Crnoj Gori.

U okviru ovog istraživanja, OCSI se posebno fokusirala na geografsku distribuciju crnogorskih studenata/kinja u inostranstvu. Stoga Vam predstavljamo preko 25 država, koje su najzastupljenije na listi odabranih za dalje akademsko usavršavanje mladih iz Crne Gore. Za svaku od država koje su predmet našeg istraživanja, predstavljamo i procjenu broja crnogorskih studenata/kinja u njima. Osim toga, u drugom dijelu Publikacije, akcenat je stavljen na programe mobilnosti koji se sprovode kroz partnerstva crnogorskih univerziteta sa visokoškolskim ustanovama u inostranstvu. Takođe, biće riječi o lepezi stipendija koje dodjeljuju vlade država u svijetu, namijenjenih upravo građanima/kama Crne Gore. Nadasve, uzimajući u obzir trenutnu epidemiološku situaciju tokom koje se kreira ova Publikacija, kroz nju ćemo prožeti i kako je vanredna situacija, koja je zadesila cijeli svijet, uticala na izbor crnogorskih studenata/kinja kada je u pitanju studiranje u inostranstvu i kakav je izazov ona predstavljala.

Imajući u vidu da je Publikacija kreirana u saradnji sa lokalnim koordinatorima/kama, zaduženim za različite države širom svijeta, **želimo da im ovim putem iskažemo zahvalnost na pomoći i podršci, koje su ukazali autorskom timu Publikacije.** U tom svijetlu, važno je ukazati i na značaj poboljšanja strukture koja povezuje i umrežava crnogorske studente/kinje u inostranstvu. Naime, Publikacija OCSI podrobno analizira trendove u inostranstvu i predočava broj crnogorskih studenata/kinja u inostranstvu, kroz sakupljanje dostupnih podataka na jednom mjestu, kako bi šira javnost imala pristup i uvid u informacije koje je OCSI bila u mogućnosti sakupiti.

Tim OCSI

KLJUČNA SAZNANJA

Ovogodišnja Publikacija analizira relevantne informacije o studijama u inostranstvu u okviru 2019. i 2020. godine, tj. akademskih godina 2019/20. i 2020/21. Dakle, u obzir su uzete dvije uzastopne godine, kao što su analizirane i fluktuacije u trendovima tokom ove dvije godine, koje su predmet našeg istraživanja. Takođe, imajući u vidu pandemiju COVID-19, važno je napomenuti da je ova okolnost umnogome otežala mobilnost crnogorskih studenata/kinja, kao što je to bio slučaj i sa drugim mladim ljudima širom planete. Međutim, za studente/kinje iz Crne Gore koji/e su putovali na početku 2020. godine, prije širenja epidemije, većina je nastavila programe mobilnosti u državama koje su odabrali/e kao destinacije za razmjene. Čak i uz prelazak na online modus održavanja nastave, određeni broj studenata/kinja je odlučio da ostane u zemljama u kojima su pohađali/e programe razmjene, kao i redovne studije. Ostali/e studenti/kinje su online nastavu pratili/e i iz Crne Gore.

Nastava koja je održavana u hibridnom, tj. kombinovanom maniru - online i uživo (face-to-face), naročito u onim akademskim oblastima koje zahtijevaju vježbe u laboratorijama, praktičnu nastavu i sl., bila je značajan faktor koji je uticao na to da crnogorski/e studenti/kinje koji/e studiraju ove oblasti, ostanu u državama u kojima pohađaju studije.

Tako, može se reći da je COVID-19 u srednje-intenzivnoj mjeri uticao na odluke mladih iz Crne Gore kada je u pitanju odlazak na studijske razmjene, ili pak započinjanje redovnih studija u inostranstvu. Naime, mladi ljudi koji su uspjeli dostići željene destinacije u kojima se odvijaju studijski programi za koje su se prijavili, prije nego što je pandemija uzela maha, uglavnom su ostali u tim državama. Međutim, studentkinje i studenti kojima je prolječni/ljetnji semestar 2020. godine započeo u martu, a pogotovo u aprilu, bile/i su spriječene/i da realizuju programe razmjene u inostranstvu uslijed široko rasprostranjene odluke da se granice država zatvore. U nešto povoljnijoj situaciji bili/e su studenti/kinje koji/e su posjedovali/e studentsku vizu, boravišnu dozvolu ili neki drugi adekvatni dokument koji im je omogućio odlazak/povratak u države u kojima započinju/nastavljaju studije. Takođe, upoređujući podatke iz prethodne godine, tj. akademske 2019/20., u nekim državama došlo je do povećanja broja crnogorskih studenata/kinja, dok je u drugim državama slučaj išao u suprotnom smjeru. Stepenn fluktuacije u komparativnoj analizi dvije analizirane godine nije visok, imajući u vidu ovogodišnje zdravstvene i socio-ekonomske potrese izazvane COVID-19 krizom.

Tokom dvije akademske godine: 2019/20. i 2020/21., crnogorski/e državljani/ke su studirali/e i studiraju u više od 35 država svijeta, ne uključujući zemlje regiona. Prema procjenama, najveći broj mladih iz Crne Gore studira upravo u nekoj od susjednih država: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Kosovu i Srbiji - preko 2,800 studenata/kinja.

Kao što je to učinjeno i u prethodnim izdanjima, i ovog puta je primijenjena troslojna kategorizacija OCSI procjene: veoma konzervativna, konzervativna i korigovana. Vodeći se ovakvim pristupom, veoma konzervativna procjena je da je, tokom prethodne i tekuće godine približno 1,100 crnogorskih studenata/kinja pohađalo studije u u državama koje su bile predmet našeg istraživanja. Druga vrsta procjene, tj. konzervativna, pretpostavlja cifru 1,200, imajući u vidu značajno veću populaciju crnogorskih studenata/kinja u državama poput SAD-a, Rusije, Njemačke. Takođe, kao najvjerodostojniju i najbližu realnosti, predstavljamo korigovanu procjenu po kojoj približno **1,400** mladih ljudi iz Crne Gore studira u državama za koje smo prikupili podatke. Uzimajući u obzir da je analizirano **29 država svijeta**, broj crnogorskih studenata/kinja koji trenutno studira **u cijelom svijetu** je, stoga, umnogome veći i procjena je da taj broj doseže **1,500**. Pošto je pažnja usmjerena na države u kojima studira najveći broj mladih iz Crne Gore, većina studenata/kinja je obuhvaćena cifrom 1,400 predstavljenoj u korigovanoj procjeni. Prema tome, procjenjujemo da je približno 100 studenata/kinja iz Crne Gore pohađalo i(li) pohađa studije u državama Srednje i Južne Amerike, Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike. Takođe, treba napomenuti i činjenicu da je dio bruceša akademsku 2020/21. započeo online, iz Crne Gore, te je teško procijeniti tačan broj onih koji su upisali studije u inostranstvu, a koji su pratili predavanja iz Crne Gore.

S obzirom na ranije pomenutu okolnost, koja se tiče razasutosti i informacija koje nisu evidentirane u okviru jednog jedinstvenog izvora, treba uzeti u obzir da korigovana procjena razmatra i uzima u obzir veliki broj studenata/kinja koji/e se samo-finansiraju, kao i one koji/e pohađaju studije u okviru neprogramskih šemi stipendiranja, koje nisu registrovane u ključnim izvorima. Dobra vijest, koja će umnogome pomoći da se trendovi koji se tiču crnogorskih studenata/kinja u inostranstvu prate i analiziraju što djelotvornije i efikasnije, jeste metod evidencije u okviru OCSI, uveden od tekuće godine. Na ovaj način, holistički se pristupa sakupljanju informacija, veoma značajnih i relevantnih kako za same studente/kinje, tako i za ključne donosiocce odluka u državi. Stoga, važno je usavršiti ovaj pionirski mehanizam, kako bi se što uspješnije izvršilo umrežavanje mladih ljudi u državama i(li) regionima u kojima studiraju. Takođe, putem kvalitetnije i uspješnije vođene evidencije, jednostavnije je dosegnuti (doprijeti) do većeg broja mladih ljudi, kojih se mogu ticati aktivnosti koje sprovode relevantne organizacije i institucije.

Kao što je napomenuto na samom početku poglavlja najviše crnogorskih studenata/kinja odlučuje se na korak da se akademski usavršava u nekoj od zemalja regiona. Izuzev naših komšijskih država, mladi iz Crne Gore najčešće se opredjeljuju za **Austriju, Italiju i Njemačku**. U odnosu na prethodno izdanje Publikacije, primijećene su promjene u trendu: tj. povećanje broja studenata/kinja u tri gorenavedene države. Naime, procjenjuje se da u Austriji studira u prosjeku 250-350 studenata/kinja iz Crne Gore, što predstavlja 18-24% zastupljenosti u odnosu na našu korigovanu procjenu. Ova statistika predstavlja rast, za obje godine (2019. i 2020.) u odnosu na prethodno izdanje Publikacije, kada je približno 14% crnogorskih studenata/kinja u inostranstvu studiralo u Austriji.

Kada je u pitanju Italija, u kojoj je 2018. godine studiralo ~16% mladih ljudi iz Crne Gore, u 2019. i 2020. taj se postotak procjenjuje na veoma konzervativnih 14%, dok je procjena bliža realnosti 17%, posebno

kada se ima u vidu određeni broj studenata/tkinja iz Crne Gore koji/e pohađaju neprogramske šeme stipendiranja, koje nisu registrovane u nekim od ključnih izvora.

Što se tiče Njemačke, koja se ove i prethodne godine našla među **top tri** države za koje se crnogorski/e studenti/kinje odlučuju; procjenjuje se da u njoj akademke studije pohađa preko 150 mladih iz Crne Gore. Njemačka je posebno popularan izbor kada su u pitanju Erasmus+ razmjene, što je pretpostavilo i njeno visoko kotiranje na OCSI listi zemalja za koje se CSI populacija najčešće opredjeljuje kada su u pitanju njihove akademske studije.

U akademskim 2019/20. i 2020/21. zabilježen je blagi porast broja crnogorskih studenata/kinja u inostranstvu, u odnosu na akademsku 2018/19. Regioni, poput Centralne i Južne Evrope su posebno značajne destinacije za CSI populaciju, a primijećen je i porast u broju studenata/kinja koji/e pohađaju studije u Istočnoj Aziji. Osim toga, Turska se, kao i prethodnih godina, razaznaje kao veoma popularna destinacija za koju CSI populacija odlučuje da se u njoj dalje usavršava. Blagi pad u popularnosti, u odnosu na podatke iz ranijeg izdanja, primijećen je kada je u pitanju Grčka. Naime, uslijed obustavljanja dodjele stipendije, koju je prethodnih godina dodjeljivala Hellenic Petroleum Fondacija, srazmjerno se smanjio i broj CSI populacije u Grčkoj, posebno u odnosu na 2020/21. godinu. U odnosu na ostale programske stipendije, koje su dodjeljivane prethodnih godina, nije bilo značajnih odstupanja, kako u ponudi, tako i u pogledu broja kandidata/kinja koji/e ostvaruju pravo na stipendije. Takođe, kada se ovogodišnji i prošlogodišnji podaci uporede sa onima iz 2018/19. godine, primjećuje se kontinuirani rast CSI populacije, što je i prognoza za predstojeće godine.

Uprkos postojećoj COVID-19 pandemiji, crnogorski/e studenti/kinje su započeli/e i(li) nastavili/e programe mobilnosti/redovne studije u državama regiona, Evrope i svijeta. Bilo da su studije održavane prelaskom na online modele izvedbe nastave, ili pak, na hibridni, studenti/kinje iz Crne Gore su nastavili/e svoje akademske aktivnosti, a jedna brojna generacija CSI populacije je završila Bačelor, Master i PhD studije u inostranstvu, upravo u godini i mjesecima kada je pandemija doživjela svoj vrhunac. Stoga, **konzistentnost i upornost mladih ljudi na putu ka ostvarenju svojih snova i ciljeva, u doba neizvjesnosti, što je bio jedinstven slučaj sa ljudima širom svijeta tokom 2020. godine, je razlog za ponos, duboku zahvalnost, ali i motivaciju za dalje usavršavanje u procesu cjeloživotnog učenja.**

GEOGRAFSKA DISTRIBUCIJA CSI

Evropa

Južna Evropa

Južna Evropa je u svom duhu ostala jedna od najpopularnijih destinacija koje CSI bira za svoje akademsko usavršavanje. Među najzastupljenijim destinacijama se i 2019/20. i 2020/21. godine, kao i prethodnih, ističu Italija i Turska. Veliki broj faktora utiče na izbor država Južne Evrope da se upravo u njima pohađaju akademski programi mobilnosti, poput Erasmus+ programa, ili redovne studije. Na primjer, Erasmus+ program nudi kvalitetne prilike i stipendije koje su populaciji CSI prijemčive, pa se tako odlučuju na odlazak u velike gradove država Južne Evrope, sa čijim univerzitetima su uspostavljena partnerstva. Takođe, sličan mentalitet - tzv. mediteranski duh - i povoljniji uslovi za život su, takođe, jako značajni faktori koji utiču na popularnost Južne Evrope među CSI populacijom. Najveća prisutnost populacije se bilježi na univerzitetima u Italiji, a naša veoma konzervativna procjena kaže da u državi boravi 200 studenata/kinja iz Crne Gore. Međutim, taj je broj veći imajući u vidu studente/kinje koji/e se samo-finansiraju. Najpopularniji izbor za studije su veliki gradovi, poput Rima - u kom studira preko 100 studenata/kinja iz Crne Gore - kao i Milano, Bolonja, Bari, Torino i Venecija.

Duga tradicija javnih visokoobrazovnih institucija u državama Južne Evrope, nudi kvalitetno i pristupačno obrazovanje, a posebno značajna je i blizina ovog regiona Crnoj Gori. Tako, uz Italiju se, među prvima na listi koja uključuje države Južne Evrope, našla i Turska, u kojoj studira, prema veoma konzervativnoj procjeni, više od 100 studentkinja i studenata. Dok je prema ovoj vrsti procjene, u prethodnoj godini u Turskoj studiralo 104 studenta/kinje, u 2020/21. taj je broj porastao na 112. Međutim, treba napomenuti da korigovana procjena određuje broj CSI u Turskoj na preko 150, s obzirom na okolnosti koje se prožimaju kada su u pitanju i druge države; naime, neprogramske šeme mobilnosti, veliki broj samofinansirajućih studenata/kinja, što su sve razlozi koji utiču na otežanu egzaktnu evidenciju tačnog broja studenata/kinja u okviru OCSI mreže, ključnih institucija ili diplomatskih predstavništava Crne Gore u drugim državama.

Iberijsko poluostrvo, kao i Grčka, predstavljaju destinacije koje su manje zastupljene kao izbor CSI populacije. Tokom prethodne i tekuće godine, u Španiji je studiralo oko 5-10 studenata/kinja po godini analize, a broj je prema korigovanoj procjeni, veći. Što se tiče Grčke, COVID-19 je prilično uticao na smanjenje broja studenata/kinja koji/e su programe mobilnosti završili/e u Grčkoj. Osim toga, jako je značajan i element koji predstavlja ukidanje stipendijske šeme koju je ranije obezbjeđivala Hellenic Petroleum

Fondacija. Stoga, prema veoma konzervativnoj procjeni, u 2019/20. godini, u Grčkoj su akademske studije provela/e 4 studenta/kinje, dok su ove godine u okviru evidencije OCSI, registrovani 1 studentkinja i 1 student.

S druge strane, u Sjevernoj Makedoniji je u posljednjih nekoliko godina zabilježen rast CSI populacije, a u prosjeku je dostizao cifru od preko 50 studenata/kinja godišnje, što je bio i slučaj tokom 2019/20. i 2020/21. godine. Blizina, kao i kvalitetno obrazovanje i mogućnost pohađanja studija na engleskom jeziku, umnogome doprinose popularizaciji Sjeverne Makedonije kao destinacije za akademsko usavršavanje. Što se tiče Bugarske, u prosjeku se makar 2 studenta/kinje odlučuju za studije na prestižnom Američkom univerzitetu (AUBG), a gradovi Sofija i Varna takođe predstavljaju prijemčive izbore za CSI populaciju.

Podaci o državama koje su analizirane u prethodnih nekoliko paragrafa predočene su u tabeli ispod, uz komparaciju akademske 2019/20. i akademske 2020/21. godine.

Država	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2019/20. godine	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2020/2021. godine
Bugarska	2	2
Grčka	4	2
Italija	>200	>200
Sjeverna Makedonija	>50	>55
Španija	5-10	5-10
Turska	>104	>112

Centralna Evropa

Tokom prethodne dvije godine, u kontinuitetu je bilježen rast interesovanja za studije u Centralnoj Evropi. Kao što je to slučaj sa prethodno analiziranom Južnom Evropom, Centralna Evropa takođe predstavlja pristupačan region, u kome postoje kvalitetni sistemi obrazovanja, mogućnost pohađanja studija na engleskom jeziku, kao i pristupačnost kada je u pitanju finansijska komponenta studija. Države poput Njemačke, Austrije i Mađarske postale su posebno popularne destinacije za dalje usavršavanje dijelom i zbog programa mobilnosti, nakon kojih crnogorskih studenti/kinje odlučuju da ostanu i započnu redovne

studije u državi u kojoj su završili/e programe mobilnosti. Takođe, omogućen je širok dijapazon stipendija koje nude strane vlade, a konkursi se objavljuju kako na zvaničnim domenima država koje stipendije dodjeljuju, tako i na veb-stranici crnogorskog Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta.

Austrija predstavlja najčešće biranu destinaciju od država analiziranih u ovom izdanju Publikacije, kako tokom 2019/20., tako i u 2020/21. akademskoj godini. Najpopularniji izbori za CSI populaciju su austrijska prijestonica Beč, kao i Salzburg i Grac. U njima se mladi iz Crne Gore odlučuju za smjerove arhitekture, ekonomije, biologije, medicine, međunarodnih odnosa, itd. Najviše studijskih programa održava se na njemačkom jeziku, a studentima se pruža šansa da njemački jezik savladaju prije početka studija, u okviru pripremnog programa koji obuhvata i kurs njemačkog jezika i to u trajanju do godinu dana. Neki univerziteti u Austriji nude i mogućnost studiranja na engleskom jeziku, ili pak, kombinovani manir održavanja nastave, i na njemačkom i na engleskom jeziku.

U Njemačkoj je zabilježen sličan trend kao i Austriji, a treba uzeti u obzir prilično opsežan broj mjesta ponuđenih za Erasmus+ programe razmjene, koji traju semestar ili čitavu studijsku godinu. Nakon toga, mladi iz Crne Gore imaju mogućnost, što često i čine, da nastave ili započnu viši stepen studija upravo na univerzitetu na kom su završili program razmjene. S obzirom na veličinu države, primijećena je velika disperzija u lokaciji, a samo u okviru regiona Hese, čak i u manjim gradovima, poput Marburga ili Gisenaa, studira po 7-11 studenata/kinja iz Crne Gore. Takođe, glavni grad pokrajine Hese, Frankfurt na Majni, takođe predstavlja jako značajan studentski centar, koji je popularan i među crnogorskom populacijom. U većim gradovima ponaosob, poput Berlina, Minhena i Štutgarta, studira po više od 25 studenata/kinja.

Mađarska je postala jako prepoznatljiva među studentskom populacijom u Crnoj Gori, a ponajviše zbog Stipendium Hungaricum stipendije koja se dodjeljuje za različite nivoe studija. Ova je stipendija plod bilateralnog sporazuma između Ministarstva prosvjete Crne Gore i mađarske državne fondacije.

Pored Mađarske, u Centralnoj Evropi značajan studentski *hub* predstavlja i Slovenija. Zbog višedecenijskih veza u okviru bivše zajedničke države, Slovenija se nazire kao popularan izbor među CSI populacijom. Povoljnosti za besplatno studiranje koje Vlada Republike Slovenije nudi, te određeni stipendijski programi umnogome su privukli veliki broj studenata/kinja iz Crne Gore, a sličan uticaj imaju i CEEPUS i Erasmus+. programi razmjene. Crnogorskim studentima/kinjama omogućeno je besplatno pohađanje studija na državnim univerzitetima u Sloveniji, što je takođe dovelo do popularizacije Slovenije kao studentske destinacije. Takođe, slično Sloveniji, i Poljska je postala prepoznatljiva zahvaljujući CEEPUS i Erasmus+ programima razmjena, pa je tako u njoj tokom 2019/20. godine studiralo oko 10 crnogorskih studenata/kinja, a o sličnoj brojci je riječ i u tekućoj godini.

U Češkoj, prema našim procjenama, studira 30-50 crnogorskih studenata/kinja, a u Slovačkoj je tokom prethodne i ove godine registrovana jedna studentkinja iz Crne Gore. S druge strane, u Švajcarskoj je primijećen pad u broju crnogorskih studenata/kinja, s obzirom na to da je tokom 2018/19. godine u državi

boravilo preko 10, dok su tokom ove godine u OCSI evidenciji registovana 2 studenta. Međutim, ovaj podatak predstavlja pristup veoma konzervativne procjene, te korigovana procjena pretpostavlja nešto veću CSI populaciju u Švajcarskoj.

Država	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2019/20. godine	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2020/2021. godine
Austrija	250-350	250-350
Češka	30-50	30-50
Mađarska	45	60
Njemačka	>150	>150
Poljska	~10	~10
Slovačka	≥1	≥1
Slovenija	40-50	>50
Švajcarska	>2	>2

Zapadna Evropa

Ornamenti Zapadne Evrope su neki od najprestižnijih univerziteta svijeta, te je u skladu sa tim i finansijski momenat studija u državama pomenutog regiona drugačiji u odnosu na ostale geografske predjele, koji su pristupačniji. Akademska godina na određenim univerzitetima u Ujedinjenom Kraljevstvu može biti poprilično skupa, ali postoje i stipendije (*merit-based* i u vidu *financial aid-a*) koje prilično olakšavaju finansiranje studija. Chevening stipendija, koja je u poslednjih nekoliko godina privukla značajan broj crnogorskih studenata/kinja, dodjeljuje se svake godine uspješnim aplikantima/kinjama od strane Vlade i Ministarstva spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, posredstvom Ambasade Ujedinjenog Kraljevstva u Podgorici.

U Francuskoj se bilježi stabilan trend broja crnogorskih studenata/kinja—više od 40. Univerziteti u Francuskoj su među najprestižnijima u Evropi, a primijećena je i geografska disperzija po velikim gradovima. Takođe, mogućnost visokoškolskog obrazovanja u Francuskoj je dostupna CSI populaciji putem Erasmus+ stipendija, a redovne studije moguće su i posredstvom stipendija koje nude univerziteti. Međutim, treba

napomenuti da, i pored postojećeg mehanizma uspostavljenog u vidu Erasmus+ programa razmjene, raspoloživi kapaciteti nisu do kraja valorizovani s obzirom na to da nije uspostavljen veliki broj razmjena, odnosno partnerstava između crnogorskih i francuskih visokoškolskih ustanova.

Belgija i Holandija nude finansijsku pomoć tokom studija, a posebno su značajni centri poput Brisela, s jedne, i Mastrihta i Amsterdama, s druge strane. Univerziteti u ove dvije države nude i studijske programe na engleskom jeziku, a dobra umreženost gradova Holandije i Belgije sa ostalim djelovima Južne, Zapadne i Centralne Evrope je, takođe, značajan element koji privlači crnogorske studentkinje i studente.

Država	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2019/20. godine	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2020/2021. godine
Belgija	11	>12
Francuska	>47	>40
Holandija	>5	>5
Ujedinjeno Kraljevstvo	>20	>20

Sjeverna i Istočna Evropa

U ovogodišnjem izdanju Publikacije, naš tim je težio ka predavljanju podataka o CSI populaciji u Skandinaviji, kao dijela slagalice koji je tokom prethodnih godina nedostajao. Drugačija klima od one mediteranske, na koju je stanovništvo Crne Gore naviklo, donekle predstavlja prepreku mladima iz Crne Gore da odluče da započnu studije upravo u nekoj od zemalja Skandinavije. Međutim, predviđamo da će se ovaj trend promijeniti, s obzirom na mogućnosti koje taj region pruža. Na primjer, Švedska je jedna od država koja namjenjuje određen broj stipendija upravo mladim ljudima sa Balkana. Imajući u vidu kvalitet obrazovanja i visok nivo građanske svijesti, koji privlače sve više mladih iz svijeta da se upute ka Švedskoj i Skandinaviji kako bi otpočeli studije, vjerujemo da će se u tom pravcu kretati i crnogorski/e studenti/kinje.

Rusija je jedna od veoma rado biranih destinacija za dalje usavršavanje od strane CSI populacije. Najpopularniji studentski centri su Moskva i Sankt Peterburg. U Rusiji je tokom prethodne akademske godine studiralo preko 48 studenata/kinja, dok je ove godine zabilježen porast—više od 56 mladih iz Crne Gore studira u Rusiji. Uprkos pandemiji, određeni broj mladih koji je aplicirao za mjesto na nekom od univerziteta u Moskvi, odlučio je da nastavi u tom pravcu. Naime, mladi su najprije počeli pratiti predavanja putem interneta, a nakon što se situacija stabilizuje, nastaviće da pohađaju nastavu na samim univerzitetima u face-

to-face maniru. Osim toga, za one koji/e žele usavršiti ili naučiti ruski jezik, omogućeni su jednogodišnji kursevi jezika, tokom kojih se mladi pripremaju za akademske studije, koje se izvode na ruskom jeziku.

Sumirajući prethodnu i tekuću godinu, u tabeli su takođe prikazani podaci koji se tiču broja studenata/kinja iz Crne Gore koji/e studiraju u Rumuniji. S obzirom na to da prethodnih godina OCSI nije posjedovala informacije o studentima/kinjama na programima u Rumuniji, informacije o ovoj državi, kao što je to slučaj i sa Švedskom i Norveškom, predstavljaju novine u okviru ovog izdanja Publikacije. Rumunija je postala dostupna, kao što je to slučaj sa većinom novoanaliziranih država, preko Erasmus+ šeme.

Država	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2019/20. godine	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2020/2021. godine
Norveška	≥1	≥1
Švedska	≥1	≥1
Rusija	>48	>56
Rumunija	2	2

Azija i Australija

U posljednjih nekoliko godina, Azija privlači sve veći broj studenata/kinja zahvaljujući procesima inovacija i uspjeha u raznim domenima, poput nauke, kulture, umjetnosti. Vedar duh i gostoprimljivost neke su od karakteristika azijskog kontinenta, koje isprva iznenade studente/kinje iz Crne Gore, ali se nakon toga, proces adaptacije počinje odvijati. Svijet inovacija otvorio je put i ekonomskom prosperitetu kontinenta, a kao dodatni ornament iznikli su i kvalitetni univerziteti koji su itekako prijemčivi studentima/kinjama širom svijeta. Odlični programi stipendiranja koji se nude, olakšavaju tranziciju CSI populacije u okviru država poput Japana, Kine, Južne Koreje, Ujedinjenih Arapskih Emirata.

Kao jedna od veoma rado biranih destinacija za studiranje pojavila se Kina, koja nudi izdašne stipendije. Iako se većina programa izvodi na mandarinskom jeziku, Kina, kao što je to slučaj i sa nekim drugim državama, pruža mogućnost pohađanja kursa jezika, tokom koga se savladava i veliki dio materije biranog studijskog smjera. Nakon kursa jezika, student/kinja je u mogućnosti da prati nastavu iz sfere interesovanja. Osim toga, određeni programi se nude i na engleskom jeziku. Uz mogućnost pohađanja redovnih studija, kao i razmjena koje traju jedan ili više semestara, Kina se izdvojila kao jako značajan studentski centar u Aziji. Međutim, u ovoj godini, s obzirom na okolnosti koje su zadesile cijeli svijet, kao i na situaciju koja je tokom prvih mjeseci zadesila Kinu, broj studenata/kinja iz Crne Gore je značajno opao. Tako, dok je tokom prethodne akademske godine u Kini studiralo oko 40 studenata/kinja iz Crne Gore, ta brojka 2020/21. godine iznosi 9, što je neposredna posljedica uticaja pandemije korona virusa. Osim Kine, interesovanje vlada i za Japan, koji za crnogorske studente/kinje nudi MEXT stipendije. Tako, u Japanu prema našoj konzervativnoj procjeni studira 1 mlada osoba u ovoj godini, kao što je to bio slučaj i sa prethodnom.

Autori/ke prethodnog izdanja Publikacije su pravilno predvidjeli/e da će iz godine u godinu rasti interesovanje CSI populacije za studije u Južnoj Koreji. Dok umjetnička, a posebno muzička scena Južne Koreje osvaja svijet, ova se država izdvaja i po kvalitetnom visokoškolskom obrazovanju koje nudi. Vlada Južne Koreje je za akademsku 2019/20. dodijelila jednu stipendiju za mladu osobu iz Crne Gore. Prema procjeni, prošle i tekuće godine je u Južnoj Koreji boravio prilično jednak broj crnogorskih studenata/kinja - 4.

Osim Dalekog Istoka, Ujedinjeni Arapski Emirati (UAE), poznati kao prestižna turistička, ali i studentska destinacija, dom su brojnim inovacijama na polju savremenih tehnologija i arhitekture. U tom pravcu, crnogorski/e studenti/kinje odlučuju da studije pohađaju na nekim od univerziteta koji nude parcijalne ili pune stipendije. Pored toga, nudi se i mogućnost pohađanja pripremnog kursa arapskog jezika na odabranom univerzitetu prije početka regularnih studija. Postoje i programi na engleskom jeziku, a jedan od univerziteta koji nudi tu opciju je Američki univerzitet u Dubaiju.

U Australiji, prema našoj procjeni, boravi oko 10 crnogorskih studenata/kinja, što je pozitivan trend koji se poklapa sa procjenom koju je izradio autorski tim prethodnog izdanja Publikacije. Univerziteti u Australiji, slično onima u SAD-u i Kanadi, nude djelimične ali i pune stipendije koje se dodjeljuju na osnovu finansijske potrebe ili zasluga (akademske, volonterske, profesionalne, itd.)

Država	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2019/20. godine	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2020/2021. godine
Australija	~10	~10
Japan	≥ 1	≥ 1
Južna Koreja	4	4
Kina	~40	9
UAE	6	7

Južna, Centralna i Sjeverna Amerika

Sjedinjene Američke Države još uvijek su destinacija koja se ističe kao ideal za brojne studente/kinje iz Crne Gore, a mnoge mlade osobe vjeruju da su, zbog svoje prestižnosti, univerziteti u SAD-u finansijski nedostižni. S obzirom na svoju viševjekovnu tradiciju privatnih univerziteta, od kojih su neki među najboljima na svijetu, ti univerziteti takođe pružaju razne šanse za finansiranje, preko *merit-based* stipendija, ili u formi *financial aid-a*. U SAD-u, određeni broj studenata/kinja iz Crne Gore studije pohađa preko sportske stipendije; a košarka, odbojka, vaterpolo samo su neki od sportova za koje interesovanje iskazuju, ali preko kojih i stipendije dobijaju aplikanti/kinje iz Crne Gore.

Prema našoj konzervativnoj procjeni, u SAD-u je tokom prethodne i ove godine studiralo više od 80 studenata/kinja iz Crne Gore. Međutim, pretpostavljamo da je ovaj broj mnogo veći, tj. da u SAD-u studira oko 110 crnogorskih studenata/kinja. Što se tiče Kanade, za prethodnu i ovu godinu je registrovana jedna studentkinja, a kao što je slučaj i sa SAD-om, taj broj je potencijalno veći. S obzirom na veličinu obje države, pretpostavlja se i visok nivo disperzije među crnogorskim studentima/kinjama, što čini populaciju težom za praćenje.

Za Južnu Ameriku, CSI populacija ne ispoljava značajno interesovanje, pa je tako u OCSI bazi registrovan samo jedan student.

Država	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2019/20. godine	Broj crnogorskih studenata/kinja tokom 2020/2021. godine
Kanada	≥ 1	≥ 1
Sjedinjene Američke Države	>10	>90
Južna Amerika	≥ 1	≥ 1

ZAKLJUČAK

Pandemija koronavirusa prouzrokovala je određene promjene u životima miliona ljudi širom svijeta. U svrhu suzbijanja širenja novog virusa, preduzete su različite mjere prevencije, koje su umnogome uticale i na cjelokupan rad univerziteta na globalnom nivou. Univerziteti su morali napraviti velike promjene u načinu održavanja nastave, teorijskih predavanja i praktičnih vježbi. Veliki broj crnogorskih studenata/kinja u inostranstvu našao se u različitim situacijama, zavisno od države u kojoj su se u datom trenutku školovali - od veoma striktnih mjera i izuzetno rizičnog i brzog širenja korona virusa, do onih situacija u kojima su uvedene mjere bile nešto blaže. Trenutno je vrlo neizvesno vrijeme za one koji/e žele ili već studiraju u inostranstvu, ali ohrabrujuća okolnost je da univerziteti i dalje primaju strane studente/kinje, uz određene izmjene procesa upisa, a pohađanje nastave u ovim teškim vremenima, olakšale su savremene metode održavanja predavanja, razne online platforme namijenjene za komunikaciju i činjenica da živimo u doba interneta.

Sigurno je da je 2020. godinu obilježio veliki broj neizvjesnosti za crnogorske studente/kinje u inostranstvu. Veliki broj njih vratio se u Crnu Goru na početku prvog talasa pandemije. Neki univerziteti su u početku potpuno obustavili nastavu, ali zatim vrlo brzo omogućili online pristup materijalima, ali i online vođenje nastave i to preko online platformi. Iako svaki univerzitet ima svoje procedure, većina je pokazala da i dalje aktivno traži međunarodne studente/kinje da se upišu, kroz postavljanje alternativnih aranžmana zbog nemogućnosti fizičkog prisustva.

Izbijanje COVID-19 rezultiralo je zatvaranjem škola u mnogim zemljama, što je dovelo do otkazivanja završnih ispita. To znači da su studenti/kinje kasnili/e u postizanju svojih rezultata, što je zauzvrat imalo uticaja na univerzitetne prijave za akademsku 2020/2021. godinu.

Svi neposredni intervjui ili prijemni testovi na univerzitetima bili su otkazani kako bi se smanjilo širenje virusa, a tamo gdje je to moguće, oni su izvršeni online. Važno je shvatiti da je svaka država različito odgovorila na krizu i da se svaka od njih ponaosob nalazi u različitim fazama oporavka. Neke zemlje se sada vraćaju nekoj vrsti normalnosti, dok druge još uvijek imaju stroga ograničenja.

Za kraj analize vrijedno je zapamtiti da su globalni izgledi za budućnost u post-COVID svijetu uglavnom pozitivni. Vlade su se počele prilagođavati nepredviđenim izazovima i sprovedene su brojne mjere predostrožnosti – online ispitivanja i programi praćenja, a vakcinacija je već počela, što nas istovremeno ohrabruje da će studenti/kinje uskoro moći da se vrate na stari način studiranja, uz fizičku prisutnost.

IZVORI

Veb-stranica Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta

Dostupno na: <https://mps.gov.me/ministarstvo>

Veb-stranica Univerziteta Crne Gore

Dostupno na: <https://www.ucg.ac.me/rektorat/saradnja>

Publikacija o crnogorskim studentima u inostranstvu, 2018, OCSI/OMSA

Dostupno na: <https://omsa.me/wp-content/uploads/2020/07/Publikacija-o-crnogorskim-studentima-u-inostranstvu.pdf>

O OCSI

Organizacija crnogorskih studenata u inostranstvu (OCSI) je osnovana u decembru 2011. godine i predstavlja najveću globalnu mrežu crnogorskih studenata u inostranstvu (CSI). Organizacija je uspostavljena kao platforma za efikasnu saradnju među crnogorskim studentima u inostranstvu u cilju stimulisanja profesionalne, naučne i drugih vrsta saradnje. Pored toga, OCSI aktivno radi na održavanju saradnje sa matičnom državom i njenom dijasporom.

Za prethodnih devet godina postojanja, Organizacija sa ponosom može istaći da je aktivno radila na povezivanju i promociji studentske populacije, kroz organizaciju raznih projekata i događaja, a među njima preko 150 događaja u okviru „Dana otvorenih vrata Ambasada“ širom svijeta u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova, diplomatsko-konzularnim predstavništvima i organizacijama dijaspore. Preko 15 zimskih i ljetnjih networking događaja (Zimska i Ljetnja Skupština) je organizovano u proteklom periodu, gdje su učešće uzeli, pored studenata, i predstavnici civilnog, privatnog i javnog sektora. Uz to, organizovan je i veliki broj drugih događaja i projekata, konsultacija i promocija. OCSI gaji i partnerske odnose sa vodećim državnim institucijama, kako sa ministarstvima, tako i javnim ustanovama.

Kroz svoj dugogodišnji rad, članstvo OCSI je uključivalo studente od osnovnih do post-doktorskih studija, koji danas rade u prestižnim kompanijama i institucijama širom svijeta, a dio njih i u Crnoj Gori. Organizacija nastavlja da aktivno okuplja studente koji trenutno borave na studijskim programima u preko 30 država svijeta.